

РОЗДІЛ 5. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

INTERACTIVE METHODS AS A MEANS OF FORMING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE OFFICERS

У статті розглянуто проблеми підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності. З'ясовано, що важливим компонентом системи військової освіти є єдність теоретичної і практичної готовності майбутніх офіцерів до фахової діяльності, в основу якої покладено: комплексний добір змісту освітнього процесу, задіяння оптимального вибору методів, форм та засобів на сформованість готовності до виконання фахової діяльності, вибудова логічних військово-педагогічних зв'язків виконання професійних завдань; формування високих внутрішньо моральних цінностей, вмотивованих соціальних установок та інтересів майбутніх офіцерів на досягнення суспільної й особистісної мети як громадянина України та захисника Вітчизни; знання складова з орієнтацією на оволодіння умінь й навичок виконання професійних завдань, професійно-військових дій, встановлення взаємозв'язку між всіма компонентами фахових завдань з урахуванням усіх компетенцій майбутніх фахівців; особистісні значущі якості майбутніх офіцерів щодо виконання військових завдань для досягнення необхідного результату, як фактору успішності військово-професійної діяльності, аналіз та самоаналіз результатів пророблених завдань; удосконалення професійної компетентності майбутніх офіцерів на основі розвитку їх творчого потенціалу, зростання інтересів до формування професійної майстерності та готовності до військової діяльності. Виокремлено умови ефективного впровадження інтерактивних методів як засобу формування професійної компетентності майбутніх офіцерів. Вважаємо, що в сучасних умовах нова парадигма військової освіти зумовлює модернізацію системи підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах, в контексті її ефективності відповідно до сучасних вимог та державних освітніх стандартів, діджиталізації освітнього процесу, використання інтерактивних методів як засобу формування професійної компетентності майбутніх військових фахівців. Подальшого напрацювання потребує розроблення компетентнісних завдань як засобу формування професійної компетентності майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах.

Ключові слова: вищі військові навчальні заклади, система підготовки майбутніх офі-

церів, професійна компетентність, інтерактивні методи, майбутні офіцери.

The article discusses the problems of training future officers for professional activities. It has been found that an important component of the military education system is the unity of theoretical and practical readiness of future officers for professional activity, which is based on: a comprehensive selection of the content of the educational process, the use of the optimal choice of methods, forms and means for the formation of readiness to perform professional activity, building logical military-pedagogical connections of the performance of professional tasks; formation of high internal moral values, motivated social attitudes and interests of future officers to achieve social and personal goals as a citizen of Ukraine and a defender of the Motherland; knowledge component focused on mastering the skills and abilities to perform professional tasks, professional military actions, establishing the relationship between all components of professional tasks, taking into account all competencies of future specialists; significant personal qualities of future officers regarding the performance of military tasks to achieve the required result, as a factor of success in military professional activity, analysis and self-analysis of the results of the assigned tasks; improving the professional competence of future officers based on the development of their creative potential, growing interest in the formation of professional skills and readiness for military activity. The conditions for the effective implementation of interactive methods as a means of forming the professional competence of future officers are highlighted. We believe that in modern conditions, the new paradigm of military education determines the modernization of the system of training future officers in higher military educational institutions, in the context of its effectiveness in accordance with modern requirements and state educational standards, digitalization of educational process, the use of interactive methods as a means of forming the professional competence of future military specialists. The development of competence tasks as a means of forming the professional competence of future officers in higher military educational institutions requires further development.

Key words: higher military educational institutions, training system for future officers, professional competence, interactive methods, future officers.

УДК 378.6:355.092.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/54.2.32>

Коротких М.А.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри тактики
та загальновійськових дисциплін
Військової академії (м. Одеса)

Лісниченко Ю.М.,
канд. пед. наук, доцент,
начальник кафедри тактики
та загальновійськових дисциплін
Військової академії (м. Одеса)

Постановка проблеми у загальному вигляді. Реформування системи військової освіти, як складової державної системи освіти, удосконалення змісту є об'єктивною необхідністю із розвитком нової військової доктрини та врахуванням соціально-політичних й економічних умов,

пошуком сучасних орієнтирів, розвитком засобів й способів збройної боротьби щодо виконання важливих завдань Збройних Сил України та інших військових структур [1, с. 17]. Розвиток системи військової освіти в Україні, відповідно до Концепції військової освіти є одним із пріоритетних напрямів

у будівництві Збройних Сил та інших військових формувань України. Головною метою якої є збереження досягнень вищої військової школи України, забезпечення якісної підготовки майбутніх військових фахівців, збереження та удосконалення науково-педагогічного потенціалу відповідно до нинішніх умов та вимог із забезпеченням високого морального духу захисників Вітчизни [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підготовці майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах приділяють увагу багато військових науковців. Обґрунтуванням проблемам підготовки фахівців у військовій педагогіці займалися: О. Барабаншиков, А. Галімов, В. Давидов, А. Зельницький, Л. Кандибович, І. Новак, В. Ягупов та ін.; теоретичні основи професійної підготовки майбутніх офіцерів подано в роботах О. Барабаншикова, А. Галімова, В. Давидова, О. Діденка, А. Зельницького, Л. Кандибович, І. Новака, В. Чернявського, В. Ягупова; особливості підготовки майбутніх фахівців у вищих військових навчальних закладах висвітлено в працях: Н. Генералової, І. Грязнова, О. Діденка, О. Євсюкова, О. Єфремова, Г. Лещенка, В. Полюка, С. Сінкевича, Л. Снігур, В. Телелима; методологічні основи професійної діяльності майбутніх офіцерів розглянуто в роботах: Д. Іщенко, Є. Літвіновського, О. Масля, В. Маслова, М. Нещадима, І. Руснака, Ю. Сердюка, В. Стасюка, О. Торічногота ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Система військової освіти в Україні зорієнтована на якісну професійну підготовку майбутнього українського офіцера. Важливим компонентом її є єдність теоретичної і практичної їх готовності до фахової діяльності, в основу якої покладено: комплексний добір змісту освітнього процесу, задіяння оптимального вибору методів, форм та засобів на сформованість готовності до виконання фахової діяльності, вибудова логічних військово-педагогічної зв'язків, виконання професійних завдань; формування високих внутрішньо моральних цінностей, вмотивованих соціальних установок й інтересів майбутніх офіцерів на досягнення суспільної і особистісної мети як громадянина України та захисника Вітчизни; знання складова з орієнтацією на оволодіння умінь й навичок виконання професійних завдань, професійно-військових дій, встановлення взаємозв'язку між всіма компонентами фахових завдань з урахуванням усіх компетенцій майбутніх фахівців; особистісні значущі якості майбутніх офіцерів щодо виконання військових завдань для досягнення необхідного результату, як фактору успішності військово-професійної діяльності, аналіз і самоаналіз результатів проставлених завдань; удосконалення професійної компетентності майбутніх офіцерів на основі розвитку їх творчого потенціалу, зростання інтересів до формування

професійної майстерності та готовності до військової діяльності.

Вважаємо, що освітньо-педагогічний процес у вищих військових навчальних закладах є організованою системою навчально-виховної діяльності керівного та науково-педагогічного складу за участі громадських організацій спрямованою на підготовку кваліфікованих офіцерських кадрів із сформованими професійно значимими й особистісними якостями та вміннями до фахової діяльності [2, с. 65].

Мета статті полягає у розгляді теоретичних аспектів використання інтерактивних методів як засобу формування професійної компетентності майбутніх офіцерів.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція національної вищої військової освіти в європейське співтовариство, удосконалення її змісту та структури сприяє вирішенню суттєвих питань щодо змісту й належного рівня підготовки майбутніх офіцерів до військової діяльності відповідно до вимог і потреб нашого суспільства та потребує модернізації навчально-виховного процесу, зокрема в аспекті підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності, формування їх професійної компетентності. У сучасних умовах нова парадигма військової освіти зумовлює модернізацію системи підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах, в контексті її ефективності відповідно до сучасних вимог та державних освітніх стандартів, діджиталізації освітнього процесу, використання інтерактивних методів як засобу формування професійної компетентності майбутніх військових фахівців.

Підтримуємо думку П. Вишневецького, що сучасна військова освіта повинна забезпечувати вияв трьох основних функцій: розвивальної (забезпечення безперервного збагачення творчого потенціалу особистості); компенсаційної (надання можливості військовим фахівцям коригувати власну підготовку); адаптаційної (приспособлення до оточуючого світу з врахуванням його мінливості) [1, с. 109]. На баченням В. Ягупова, в освітньому процесі майбутніх офіцерів вирішується низка специфічних педагогічних завдань. «По-перше, підготовка кваліфікованих військових кадрів для різних напрямів діяльності силових відомств. Науково-технічний прогрес, що визначає безперервне ускладнення характеру військової праці в межах однієї професії, а також інтеграцію професій, висуває нові вимоги до підготовки кваліфікованих військових кадрів. По-друге, у вищих військових навчальних закладах забезпечується взаємозв'язок загальної вищої освіти з військовою. Поєднання навчання з військовою службою створює умови для формування й розвитку особистості майбутнього офіцера, який володіє активною життєвою позицією, високим рівнем загальної професійної компетентності тощо» [9, с. 41].

На думку дослідників В. Телелима і Ю. Приходько, у системі вищих військових навчальних

закладів освітній процес спрямований на підготовку кваліфікованих фахівців здатних: керувати військами у бою чи силами операції; підвищувати рівень навчання, виховання, психологічну підготовку особового складу в мирний і воєнний час; застосовувати й експлуатувати сучасні системи військового озброєння; здійснювати прикладні фундаментальні дослідження; організовувати та проводити дослідно-конструкторські роботи із нових поколінь озброєння; ефективно діяти при виконанні міжнародних антитерористичних і миротворчих операцій тощо [7, с. 9]. Як доводить М. Нещадим, в основу підготовки майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності покладено вирішення таких завдань: формування суспільного інтересу на розвиток особистості в освіті, усвідомлення глобального характеру освіти; створення фундаменту освіти на гуманізацію освіти у збалансованості з природничою, екологічною й професійною складових освіти; цифровізація освіти; удосконалення дидактики на різних рівнях освіти; удосконалення потреби самонавчання та самоосвіти; всебічне удосконалення матеріально-технічного й навчально-методичного забезпечення освіти відповідно до завдань і мети навчального процесу; організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічного складу [5, с. 31; 6; 7].

Нині важливими та необхідними факторами вдосконалення системи підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності є також вимоги євроінтеграції вищої освіти України. Це обумовлює, зокрема, підвищення освітнього рівня суспільства, навчання впродовж усього життя, пошуки джерел активності майбутніх офіцерів на набуття нових знань, умінь та навичок до професійної діяльності. Де, мотиваційними джерелами виступають – базові потреби, соціальні, професійні й особистісні інтересами, що обумовлюють ставлення до навчально-пізнавального процесу й формування професійної компетентності. Важливим результатом готовності майбутніх фахівців до набуття професійної компетентності, засвоєння фахових знань є організація освітнього процесу, методика оволодіння теоретичним і практичним матеріалом, а також, наскільки спрямовано освітній процес на формування мотиваційних установок і прагнень до виконання своїх професійних обов'язків.

Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів до професійної діяльності інтерактивними методами передбачає: атмосферу співпраці та взаємодії учасників освітнього процесу, підсилення умов навчання й рефлексії навчальних інтересів, поглиблення розвитку розумової та пізнавальної діяльності з урахуванням сьогоденних перспектив, формування навичок генерування ідей та висування припущень, підвищення рівня позитивної інтенсивності мислення, вироблення вмінь щодо виконання професійно-прикладних завдань,

створення сприятливих умов для формування життєвих цінностей, моделювання практичних ситуацій з можливістю їх розв'язання, проектування ситуацій близьких до професійної діяльності.

Використання інтерактивних методів у процесі оволодіння знаннями, уміннями й навичками майбутньої професійної діяльності офіцерів, із метою формування професійної компетентності майбутніх офіцерів, передбачається на лекційних заняттях, на практичних заняттях із упровадженням комплексу професійно-орієнтованих завдань спрямованих на активізацію механізмів опанування фахових дисциплін, у процесі самостійного навчання, із використанням цифрових технологій в процесі моделювання й вирішення практично-тактичних ситуацій, створенні групових обговорень, розв'язанням конструктивних завдань під час виконання фахових проектів.

З'ясовано, що висока ефективність освітнього процесу для формування професійної компетентності майбутніх офіцерів забезпечується здійсненням інноваційних методів навчання, зокрема: групова робота студентів, диспути, мозкові атаки, мозковий штурм, інсценування, круглі столи, рольові ігри, ділові ігри, імітаційні ігри, проектно-аналітичні тренінги, групові тренінги, метод-проектів тощо. Та впровадження їх на заняттях, як: інформативні, дискусійні, ілюстративні, сократичні лекції; форуми, симпозиуми, кооперації, панель-дискусії, проектування; програмоване й ситуативне навчання, індивідуальні завдання із використанням навчально-тренувальних засобів й цифрових технологій. Вагомому результату в формуванні професійної компетентності майбутніх офіцерів передують організація та проведення таких занять щодо моделювання професійної діяльності в складних умовах бойової обстановки, створення ситуації із використанням рольових ігор для виконання бойових завдань на основі аналізу обставин відповідної ситуації, посилення відчуття реальності та відповідальності за спільне виконання поставлених завдань.

Розглянемо умови ефективного впровадження інтерактивних методів як засобу формування професійної компетентності майбутніх офіцерів: підпорядкування єдності цілей змісту й рівня навчання, виховання, розвитку і психологічної підготовки особистості майбутніх офіцерів, відповідність методів до оволодіння навчальним матеріалом та виконання освітньо-професійних завдань, удосконалення змісту професійної підготовки відповідно до розвитку військової науки, диференційований підхід до вибору інноваційних форм, методів та засобів організації навчальної діяльності з урахуванням індивідуальних особливостей суб'єктів навчання, цілеспрямована діагностика результатів навчання і формування особистості офіцера, оперативне здійснення зворотнього зв'язку

для з'ясування стану реалізації завдань професійної підготовки майбутній офіцерів.

У нашому баченні формування професійної компетентності майбутніх офіцерів у фахової підготовки засобами інтерактивних методів можливе через:

– всеохоплюючу й комплексну систему підготовки майбутніх фахівців з урахуванням цілей і завдань, які взаємообумовлені змістом, формами, методами освітнього процесу;

– забезпечення індивідуального підходу до професійної діяльності відповідно до сучасних вимог та державних освітніх стандартів;

– удосконалення механізмів організації навчально-виховного процесу, технологій і методик навчання фахової підготовки;

– сукупність взаємозалежних елементів, засобів, процесів, необхідних для створення організованого, цілеспрямованого педагогічного впливу на формування належних характеристик в особистості майбутнього офіцера;

– задіяння в освітньому процесі інноваційних методик навчання за визначеними фаховими програмами;

– створення впливу на формування практичної підготовки майбутніх офіцерів під час тактико-стройових і тактичних заняттях, військових навчань, командно-штабних тренувань тощо;

– набуття досвіду випробувань різного рівня складності для формування компетентності майбутніх офіцерів на заняттях з військової підготовки.

Вважаємо, що основний акцент на формування професійної компетентності майбутніх офіцерів із використанням інтерактивних методів слід впроваджувати на лекційних, семінарських, групових і практичних заняттях із урахуванням основних завдань підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності, таких як: всебічна підготовка кваліфікованих військових фахівців, гармонійне виховання майбутніх військових фахівців, формування у майбутніх військових відповідних військово-професійних якостей із почуття обов'язку та готовності захисту держави, розвиток патріотичних та морально-психологічних характеристик, надбання мотиваційних цінностей для досягнення суспільної й особистісної значущості, виховання типологічних якостей у майбутніх офіцерів із готовністю виконувати свої професійні обов'язки.

Висновки. Нині військова освіта в Україні спрямована на якісну фахову підготовку, виховання майбутнього українського офіцера, підготовку кадрів нового покоління з урахуванням високих моральних якостей громадянина України та захисника Вітчизни. Сьогодні потребує розробки нових підходів і створення умов у вищих військових навчальних закладах для цілеспрямованої підготовки майбутніх фахівці. Значущою особливістю удосконалення такого процесу є урахування

концептуальних принципів, методів, форм та засобів відповідної підготовки, що впливають на її якість. Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів засобами інтерактивних методів навчання являє собою діяльність, як високу вмотивовану працю та усвідомлення значущості своєї діяльності від особистих до соціальних, професійних і спеціальних професійних компетенцій, що визначають володіння військовою професійною діяльністю згідно вимог і потреб держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вишневецький П. Р. Удосконалення педагогічного управління навчальним процесом у вищому військовому навчальному закладі на основі інноваційних технологій : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 ; Національна академія державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2005. 205 с.

2. Іщенко Д. В. Особистість та цінності. *Система моральних якостей офіцера-прикордонника*. Хмельницький: Вид-во АПВУ, 1996. 106 с.

3. Концепція військової освіти в Україні. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%d0%bf> (дата звернення: 11.12.2022).

3. Нецадим М. І. Військова освіта України : історія, теорія, методологія, практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. К., 2004. 56 с.

4. Нецадим М. І. Військова освіта України : історія, теорія, методологія, практика : [монографія]. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський ун-т», 2003. 852 с.

5. Нецадим М. І. Військова освіта України : історія, теорія, методологія, практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2004. 56 с.

6. Телелим В. М., Приходько Ю. І. Підготовка військових фахівців з вищою освітою: системний підхід. *Військо України*. Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського. 2013. № 1–3. С. 3–15.

7. Чистовська І. П. Формування педагогічної компетентності майбутніх магістрів військового управління : дис...канд. пед. наук: 13.00.04 ; Національна академія оборони України. Київ, 2006. 223 с.

8. Ягупов В. В. Загальнодидактичні основи навчання військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. К., 2002. 432 с.

9. Convention of the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region. Council of Europe Publishing, 1997.

10. Hutmacher, W. Key competencies for Europe. Report of the Symposium Berne, Switzerland 27–30 March, 1996. Council for Cultural Co-operation (CDCC). Secondary Education for Europe Strasburg, 1997. 11 p.

11. The Modern Army Record Keeping System (MARKS) : Headquarters Department of Army. Washington, DC, 1993. 340 p.